217272 ـ پەرز بىلەن ۋاجىپنىڭ ئارىسىدا پەرق بارمۇ؟ دېگەن مەسىلە توغرىسىدا

سۇئال

پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننەتلىرىگە تولۇق ئەگەشكەن كىشى ئومۇمى جەھەتتە پەرز بىلەن ۋاجىپنىڭ ئارىسىدا پەرق يوق ئىكەنلىكىنى كۆرىدۇ، ئۇنداقتا بۇ تەقسىماتلار نەدىن كەلدى؟، بۇنىڭدا تاللانغان سۆز قايسى؟، ئاللاھ تائالا مىسلىرگە بەرىكەت بەرسۇن ۋە ياخشى مۇكاپات بەرسۇن.

تەپسىلى جاۋاپ

بارلىق گۈزەل ماختاشلار ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئاللاھ تائالاغا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە تاۋابئاتلىرىغا، ساھابىلىرىغا ئاللاھ تائالانىڭ رەھمەت ـ سالاملىرى بولسۇن.

ھەنەفى مەزھەپ ئۆلىمالىرىدىن باشقا بارلىق ئۇسۇل ئالىملىرى ۋە ئىمام ئەھمەدتىن بولغان بىر رىۋايەتتە: پەرز بىلەن ۋاجىپ بىر ـ بىرىگە مەنداش دەپ قارىغان.

پەرز ياكى ۋاجىپ دېگەن شەرئەت كەسكىنلىك يول بىلەن ئادا قىلىشقا بۇيرىغان ئىش بولۇپ، بۇنى ئادا قىلغان كىشى ئەجىر ـ ساۋاپقا ھەقلىق بولىدۇ، قىلمىغان كىشى بولسا ئازاپقا ھەقلىق بولىدۇ. پەرز ياكى ۋاجىپ ئەمەل كەسكىن دەللىلەر بىلەن ياكى كەسكىن بولمىغان دەللىلەر بىلەن بېكىتىلگەن بولسۇن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈمدە ۋە نەتىجە ئىتىبارى بىلەن ھېچ پەرق يوق.

ئەمما ھەنەفى مەزھەپ ئالىملىرى بولسا پەرز بىلەن ۋاجىپنىڭ ئارىسىنى ئايرىدۇ، ئۇلارنىڭ قارىشىدا پەرز دېگەن كەسكىن دەلىل بىلەن ئىسپاتلىنىدۇ، ۋاجىپ دېگەن كەسكىن بولمىغان دەللىلەر بىلەن ئىسپاتلىنىدۇ.

شىيرازىينىڭ"ئەللەمئۇ پى ئۇسۇل پىقھى" ناملىق ئەسىرى23 ـ بەتتە مۇنداق كەلگەن: " پەرز، ۋاجىپ، مەكتۇب دېگەننىڭ ھەممىسى بىر بولۇپ، بۇنى تەرك قىلغان كىشى ئازاپقا ھەقلىق بولىدۇ".

ھەنەفى مەزھەپ ئالىملىرى مۇنداق دەيدۇ: "ۋاجىپ دېگەن ۋاجىپلىقى ئىجتىھاد دەلىلى بىلەن ئىسپاتلانغان ئىش بولۇپ، ئۇلارنىڭ قارىشىدا ۋېتىر ۋە قۇربانلىق قاتارلىق ئىشلاردىن ئىبارەتتۇر، پەرز بولسا، ئۇنىڭ پەرزلىكى كەسكىن دەلىل بىلەن ئىسپاتلانغان ئىش بولۇپ، بەش ۋاقىت نامازى، پەرز قىلىنغان زاكات قاتارلىق ئەمەللەردىن ئىبارەت، بۇنداق ئايرىش توغرا ئەمەس، چۈنكى ئىسىملارنىڭ يوللىرى: يەنى شەرئەتتە، لۇغەتتە ۋە ئىشلىتىشتە ئۇنىڭ ئارىسىنى ئايرىيدىغان كەسكىن ياكى

ئىجتىھادى دەلىل يوق".

"ئۇسۇلدىكى كەسكىن دەللەر"1-تۇم 131-بەتتە مۇنداق كەلگەن:" بىزنىڭ قارىشىمىزدا: پەرز بىلەن ۋاجىپ بىردۇر.

ھەنەفى مەزھەپ ئالىملىرى: پەرز دېگەن كەسكىن دەلىل بىلەن ئىسپاتلانغان، ۋاجىپ دېگەن كەسكىن بولمىغان دەللەر بىلەن ئىسپاتلانغان دەپ قارايدۇ".

ئامىدىينىڭ"ئەل ئىھكام پى ئۇسۇل ئەھكام" ناملىق ئەسىرى 1-تۇم 99-بەتتە مۇنداق كەلگەن: " شاپىئى مەزھەپ ئالىملىرىنىڭ قارىشىدا پەرز بىلەن ۋاجىپنىڭ ئارىسىدا پەرق يوق، ھەنەفى مەزھەپ ئالىملىرى بولسا، كەسكىن دەلىل بىلەن ئىسپاتلانغانىنى پەرز، كەسكىن بولمىغان دەلىل بىلەن ئىسپاتلانغانىنى ۋاجىپ دېگەنگە خاس قىلدى، بۇ مەسىلىدىكى كۆچلۈك قاراش، شاپىئى مەزھەپ ئالىملىرى زىكىر قىلغان سۆز بولۇپ، بۇ مەلۇم، بۇ كەسكىن ئەمەس دەپ ھۆكۈمنى ئىسپاتلاش يوللىرىدىكى ئىختىلاپ ئۇنىڭ بىلەن ئىسپاتلانغان نەرسىنىڭ ئوخشىمايدىغان بولۇشىنى ۋاجىپ قىلمايدۇ". بۇ ھەقتە تەپسىلى مەلۇمات ئېلىش ئۈچۈن" بەھرۇل مۇھىيت پى ئۇسۇل پىقھى" 1-تۇم 240- 244-بەتكە قارالسۇن.

كۆپچىلىك ئالىملار بىلەن ھەنەفى مەزھەپ ئالىملىرى ئارىسىدا بۇ مەسىلە توغرىسىدا يۈز بەرگەن ئىختىلاپ بولسا لەپزى ئىختىلاپ بولۇپ، بۇنىڭغا ئىلمى مەسىلىلەر تەرتىپلەنمەيدۇ، چۈنكى ھەممەيلەن پەرز بىلەن ۋاجىپنى مۇكەللەپ بولغان ئىنسانىنىڭ قىلىشى لازىم ئىكەنلىكىدە، ئۇنى تەرك قىلغان كىشىنىڭ ئۆزىنى ئاللاھنىڭ ئازابىغا دۇچار قىلىدىغانلىقىدا ئىتتىپاق، بۇ ئالىملار ئارىسىدا ئىتتىپاققا كەلگەن ئىشتۇر، شۇنداقلا بۇ پىقھى ھۆكۈملەردە ئېھتىياجلىق بولىدىغان مەسىلىدۇر.

ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر.